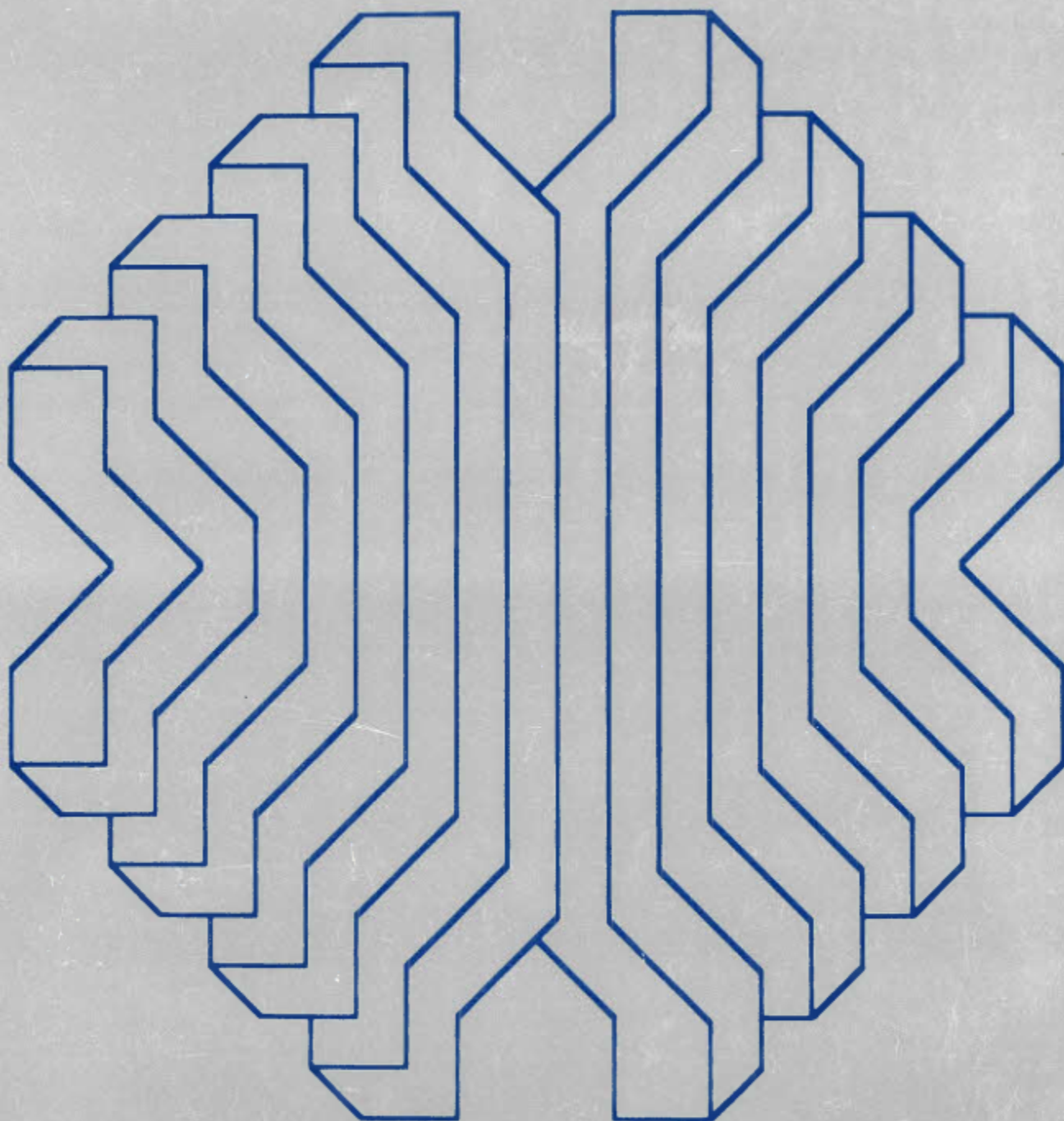

Stichting Economisch Technologisch
Instituut voor Gelderland

REGIOPROFIEL ACHTERHOEK

B. 1736/85/Dmw

Menno Walsweer

REGIOPROFIEL ACHTERHOEK

SAMENVATTING

De werkgelegenheidsontwikkeling verloopt in de Achterhoek wat ongunstiger dan in Nederland. De toename van de totale beroepsbevolking is gelijk aan de Nederlandse stijging. De groei van de vrouwelijke beroepsbevolking ligt boven de Nederlandse groei, de stijging bij de mannen blijft daarentegen iets achter.

Het werkloosheidspercentage schommelt rondom het landelijk gemiddelde.

De beroepenstructuur van de werkloosheid is in de Achterhoek vrijwel hetzelfde als in Nederland.

Bij de mannen ligt het accent op de beroepsgroepen bouwvakkers, personeel in algemene dienst en metaalbewerkers. Bij de vrouwen is de werkloosheid gekoncentreerd onder het kantoor-, handels-, sociaal- en geneeskundig personeel.

De welvaarts- en inkomenspositie van de Achterhoek is relatief laag en ligt ongeveer op het nivo van het noorden en het zuiden.

Het innovatieprofiel van de produktiestructuur bekleedt in totaliteit gezien een gemiddelde positie. Dit neemt niet weg dat er toch ook positieve elementen zijn. Zo zijn er bijvoorbeeld relatief veel octrooiaanvragen. Ook het aantal innovatieprojecten met overheidssteun steekt gunstig af bij de rest van Nederland.

In het midden- en kleinbedrijf wordt bovendien veel aan speur- en ontwikkelingswerk verricht.

Het innovatieprofiel van het produktiemilieu moet als ongunstig worden gekwalificeerd, met name het lage opleidingsnivo van de beroepsbevolking en de afwezigheid van kenniscentra zijn geen sterke punten.

Het aanbod van kantoorruimte en bedrijfsterreinen is in vergelijking met de rest van Nederland zeer laag.

Bedrijfsgebouwen zijn overigens wel in redelijke mate voorhanden. De regio biedt nauwelijks of geen agglomeratie voordelen terwijl het woonmilieu in het algemeen niet als gunstig wordt gezien (gemeten naar de woningmarkt, de natuurlijke omgeving en het sociaal-kultureel voorzieningennivo).

In de samenvattende tabel zijn de verschillende elementen van de arbeidsmarkt, de produktiestructuur en het produktiemilieu geklassificeerd in gunstig, gemiddeld en ongunstig. Deze kwalifikaties zijn steeds gerelateerd aan de gemiddelde Nederlandse situatie.

REGIOPROFIEL ACHTERHOEK

	Gunstig	Gemiddeld	Ongunstig
<u>ARBEIDSMARKT</u>			
Recente werkgelegenheidsontwikkeling			
- Landbouw			x
- Nijverheid	x		
- Bouwnijverheid	x		
- Diensten		x	
- Overheid			x
- Totaal			x
Groei beroepsbevolking			
- Mannen			x
- Vrouwen	x		
- Totaal		x	
Werkloosheidspercentage			
- Mannen		x	
- Vrouwen			x
- Totaal		x	
<u>WELVAARTPOSITIE</u>			
			x
<u>PRODUKTIESTRUKTUUR</u>			
Aanwezigheid kansrijke bedrijven			
- Aantal arbeidsplaatsen			x
- Aantal vestigingen			x
Oprichtingen nieuwe bedrijven en hun overlevingskansen		x	
Speur- en ontwikkelingswerk midden- en kleinbedrijf	x		
Aantal oktroomaanvragen	x		
Gebruik overheidssteun bij innovatieprojecten	x		
Totaal innovatieprofiel van de produktiestructuur		x	
<u>PRODUKTIEMILIEU</u>			
Aanwezigheid kenniscentra			x
Opleidingsnivo beroepsbevolking			x
Beschikbaarheid bedrijfsruimte			
- Kantoren			x
- Bedrijfsterrein			x
- Bedrijfsgebouwen		x	
Agglomeratievoordelen			x
Woonmilieu			x
Totaal innovatieprofiel produktiemilieu			x

1. ARBEIDSMARKT

1.1. Werkgelegenheid

In de periode 1978 tot en met 1980 is de werkgelegenheidsontwikkeling in de Achterhoek gelijk verlopen met de Nederlandse groei.

1980 blijkt een belangrijk keerpunt. Nam voordien de werkgelegenheid nog toe, vanaf 1980 is bij alle bedrijfstakken van een daling sprake.

Tabel 1. Gemiddelde jaarlijkse groei van het arbeidsvolume, 1978/1980 en 1980/1982

Sektoren	Nederland		Gelderland		Achterhoek	
	'78/'80	'80/'82	'78/'80	'80/'82	'78/'80	'80/'82
Landbouw	- 1,1	- 1,8	- 0,1	- 2,1	- 3,5	- 1,8
Nijverheid	- 1,0	- 3,1	- 1,0	- 4,3	1,2	- 3,4
Bouwnijverheid	0	-10,7	2,4	-13,1	0,3	-12,8
Diensten	1,7	- 0,3	1,7	- 0,7	2,7	- 3,3
Overheid	1,7	1,7	2,0	0,5	0,9	- 0,9
Totaal	0,7	- 1,7	1,0	- 2,7	0,8	- 3,8

Bron: BIP

Doordat vanaf 1983 de definities van de werkgelegenheidsstatistieken zijn veranderd, zijn de cijfers vanaf 1983 niet vergelijkbaar met de cijfers van voor 1983.

Tabel 2. Gemiddelde jaarlijkse groei van het arbeidsvolume 1984 en 1985 (voorlopige cijfers)

Sektoren	Nederland 1984 - 1985		Gelderland 1984 - 1985		Achterhoek 1984 - 1985	
Landbouw	0,5	-1	-0,4	-0,9	0,6	-1,1
Nijverheid	-1,9	0,9	-2,1	1,4	-1,5	1,1
Bouwnijverheid	1,5	-1,5	5	-2,4	5,3	-2,5
Diensten	0,5	0,7	1,2	1,3	1,0	1
Overheid	-0,7	0,6	-0,7	0,6	0	0
Totaal	-0,1	0,5	0,4	0,7	0,3	0,3

Bron: BIP

De krachtige daling van de werkgelegenheid van de afgelopen jaren heeft zich in 1984 niet verder voortgezet. In 1984 en in 1985 zal naar verwachting zelfs een lichte toename worden gerealiseerd.

1.2. Bedrijfsklassenstructuur

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de regionale en nationale bedrijfsklassenstructuur. De structuur is weergegeven door het arbeidsvolume van iedere bedrijfsklasse uit te drukken als percentage van het totale arbeidsvolume.

Uit de tabel blijkt duidelijk dat de Achterhoek een wezenlijk andere bedrijfsklassenstructuur bezit dan Nederland. De regionale werkgelegenheid is sterk gekoncentreerd op de landbouw en de nijverheid.

Terwijl landelijk bijna 28 % van het totale arbeidsvolume in de landbouw en de nijverheid werkzaam is, bedraagt dit aandeel in de Achter-

hoek ruim 44 %. Een relatieve oververtegenwoordiging van één of meer bedrijfstakken betekent per definitie dat één of meer andere bedrijfstakken ondervertegenwoordigd zijn. In de Achterhoek komt dit met name tot uiting in de relatief geringe omvang van de dienstensektor. Ook de overheid is relatief ondervertegenwoordigd.

De landschappelijke karakteristieken van de Achterhoek hebben een verspreide bewoning in de hand gewerkt. De vestigings- en groeimogelijkheden van gespecialiseerde diensten vereisen in het algemeen een zekere mate van agglomeratie van bevolking en bedrijven. In dit opzicht biedt de Achterhoek een weinig attractief beeld. Het ontbreken van één of meer grootstedelijke centra heeft ertoe geleid dat bepaalde vormen van dienstverlening zwak ontwikkeld zijn. Door de spreiding van de bevolking alsmede de kleinschaligheid van de aanwezige bedrijven is de omvang van de dienstensektor sterk achtergebleven.

1.3 Beroepsbevolking

De groei van de beroepsbevolking heeft zich in Nederland en Gelderland onverminderd voortgezet. Uit de voorlopige cijfers kan worden opgemaakt dat de groei in de eerste helft van de jaren tachtig de toename in de tweede helft van de jaren zeventig zelfs overtreft. De groei van de vrouwelijke beroepsbevolking verloopt in de Achterhoek iets sneller dan de landelijke ontwikkeling.

Tabel 4.		Gemiddelde jaarlijkse groei van de beroepsbevolking 1979/1984		
	mannen	vrouwen	totaal	
Nederland	1,1	5,7	2,6	
Gelderland	0,9	6,7	2,7	
Achterhoek	0,8	7,0	2,6	

1.6. Werkloosheid

De werkloosheid van de afgelopen jaren is voornamelijk structureel van aard, dat wil zeggen de werkgelegenheidsgroei blijft langdurig achter bij de groei van het arbeidsaandeel.

Tabel 5.	Werkloosheidspercentrages 1979 t/m 1984 (in procenten van de afhankelijke beroepsbevolking, jaarmiddelden)		
	Nederland	Gelderland	Achterhoek
1979	5,1	5,0	3,9
1981	9,1	9,8	8,6
1983	17,1	18,5	17,8
1984	17,6	19,1	17,1

Vanaf 1980 is de werkloosheid in de Achterhoek behalve door de stijging van het arbeidsaanbod ook toegenomen door de sindsdien ingezette daling van de werkgelegenheid. Het aarzelende werkgelegenheidsherstel en de verminderde groei van de beroepsbevolking hebben vanaf 1984 echter weer een daling van de werkloosheid bewerkstelligd.

Tabel 6. Werkloosheidspercentages mei 1984 en mei 1985, mannen, vrouwen en totaal (in % van de afhankelijke beroepsbevolking)

	Nederland	Gelderland	Achterhoek
<u>1984</u>			
Mannen	16,2	17,1	15,7
Vrouwen	18,3	20,0	19,0
Totaal	16,8	17,9	16,6
<u>1985</u>			
Mannen	14,1	15,4	14,0
Vrouwen	17,5	20,1	19,4
Totaal	15,1	16,8	15,5

De werkloosheid onder vrouwen is niet alleen groter, maar ook de ontwikkeling is ongunstiger dan bij de mannen.

De recent ingezette daling van de werkloosheid is in Nederland ongeveer gelijk aan die in de Achterhoek. Gerekend vanaf 1979 is de positie van de Achterhoek ten opzichte van Nederland echter verslechterd.

De jeugdwerkloosheid maakt nog steeds een onevenredig groot deel uit van de totale werkloosheid. In januari 1985 was zo rond de 40 % van de werklozen jonger dan 25 jaar.

Dit geldt zowel voor Nederland en Gelderland als voor de Achterhoek.

In tabel 7 staat een overzicht van de verdeling van de werkloosheid naar beroepsgroep. In grote lijnen is er tussen Nederland, Gelderland en de Achterhoek weinig verschil. Bij de mannen bestaat de grootste groep werklozen uit bouwvakkers en personeel in algemene dienst.

Bij de vrouwen is er een hoge werkloosheid onder kantoorpersoneel, handelspersoneel, sociaal- en geneeskundig personeel.

Tabel 7. Verdeling van de werkloosheid per beroepsgroep (totaal = 100 %), mei 1985

	Nederland	Gelderland	Achterhoek
<u>Mannen</u>			
Bouwvakpersoneel	19	19	22
Metaalbewerkers	14	13	14
Landbouwpersoneel	3	4	5
Handelspersoneel	6	7	6
Chauffeurs e.d.	6	5	5
Kantoorpersoneel	8	8	6
Personeel algemene- dienst	20	21	22
Overige beroepsgroepen	24	23	20
Totaal	100	100	100
<u>Vrouwen</u>			
Handelspersoneel	18	19	19
Horekapersoneel	8	7	7
Kantoorpersoneel	21	20	18
Onderwijzend personeel	8	9	6
Sociaal- en genees- kundig personeel	14	16	15
Huishoudelijk personeel	6	7	9
Personeel algemene- dienst	10	9	14
Overige beroepsgroepen	15	13	12
Totaal	100	100	100

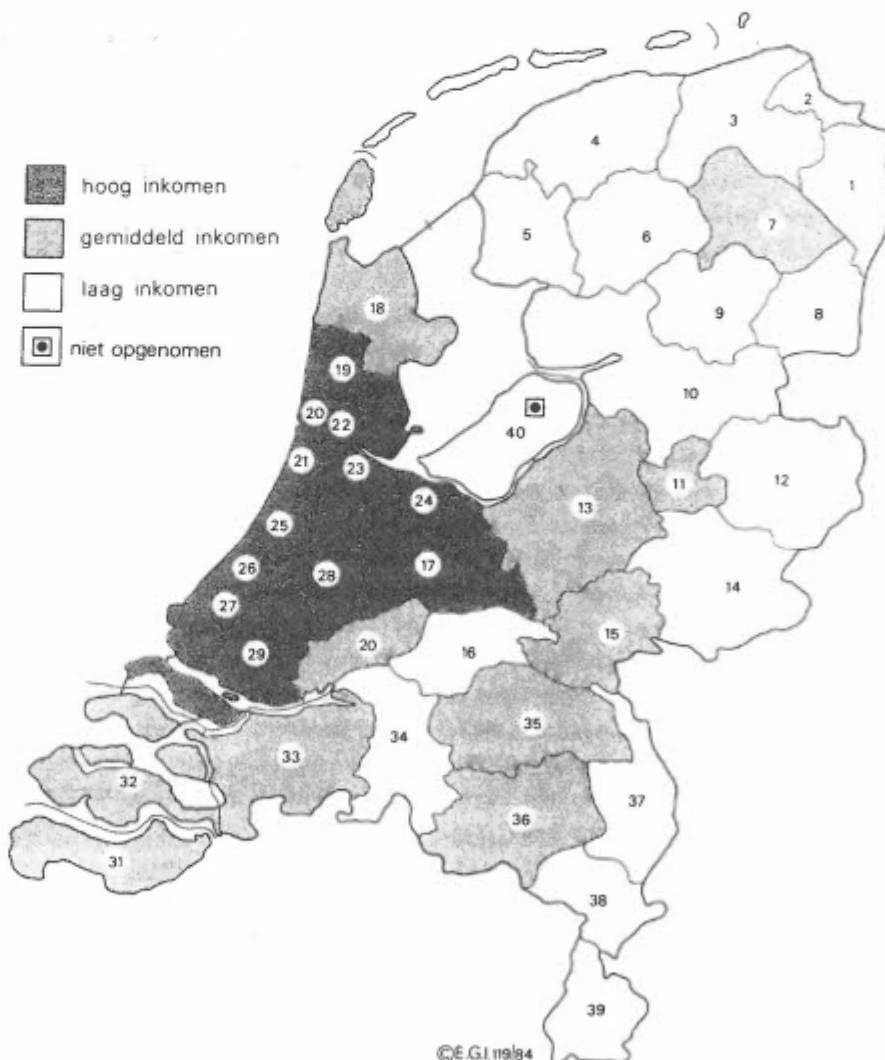
2. DE WELVAARTPOSITIE¹⁾

De relatieve welvaartpositie van een regio kan worden vastgesteld door het gemiddelde inkomen te bepalen (per hoofd van de bevolking en per inkomenstrekker).

Aldus bezien is het inkomen in de Achterhoek laag. Het gebied vormt te samen met het noorden en het zuiden het minst welvarende deel van Nederland.

COROP-gebied

1. Oost-Groningen
2. Delfzijl e.o.
3. Overig Groningen
4. Noord-Friesland
5. Zuidwest Friesland
6. Zuidoost-Friesland
7. Noord-Drenthe
8. Zuidoost-Drenthe
9. Zuidwest-Drenthe
10. Noord-Overijssel
11. Zuidwest-Overijssel
12. Twente
13. Veluwe
14. Achterhoek
15. Arnhem-Nijmegen
16. Zuidwest-Gelderland
17. Utrecht
18. Kop van Noord-Holland
19. Alkmaar e.o.
20. IJmond
21. Agglomeratie Haarlem
22. Zaanstreek
23. Groot Amsterdam
24. Gooi en Vechtstreek
25. Agglomeratie Leiden
26. Agglomeratie 's-Gravenhage
27. Delft en Westland
28. Oostelijk Zuid-Holland
29. Groot Rijnmond
30. Zuidoost Zuid-Holland
31. Zeeuws Vlaanderen
32. Overig Zeeland
33. West Noord-Brabant
34. Midden Noord-Brabant
35. Noordoost Noord-Brabant
36. Zuidoost Noord-Brabant
37. Noord Limburg
38. Midden Limburg
39. Zuid Limburg

1) Ontleent aan de publikatie Regionaal Economisch Analysesysteem, Economisch-Geografisch Instituut van de Erasmusuniversiteit.

3. INNOVATIEPROFIEL VAN DE REGIONALE PRODUKTIESTRUKTUUR¹⁾

3.1. Inleiding

De mate waarin ondernemingen, instellingen en beroepsbevolking in staat en bereid zijn in te spelen op nieuwe (technologische) ontwikkelingen, bepaald voor een deel de toekomstige regionale ontwikkeling.

Op basis van een groot aantal indicatoren wordt in de slotparagraaf van dit hoofdstuk een samenvattend beeld geschetst van het innovatieprofiel van de regionale produktiestructuur. In de voorafgaande paragrafen worden enige indicatoren afzonderlijk beschouwd.

3.2. Ekonomisch potentieel

De aanwezigheid van kansrijke bedrijvigheid kan een aanwijzing zijn voor het economisch potentieel van een regio. Als maatstaf daarvoor is het relatieve aantal arbeidsplaatsen en vestigingen kansrijke bedrijven uitgedrukt in een gestandariseerde index (lokatiequotiënt). De gemiddelde waarde van deze index in Nederland bedraagt 100.

Indien de waarde in een bepaalde regio hoger is dan 100, dan duidt dat op een meer dan gemiddelde aanwezigheid van kansrijke bedrijven. Voor waarden lager dan 100 geldt het omgekeerde. Om inzicht te krijgen in de mate waarin (technologisch) kansrijke activiteiten in een regio gevestigd zijn is zowel gekeken naar het aantal bedrijven als naar het aantal werkzame personen. Daarnaast is niet alleen gekeken naar kansrijke activiteiten op basis van (toekomstige) technologische ontwikkelingen maar ook naar kansrijke activiteiten op basis van marktpositie en vooruitzichten. In onderstaande tabel zijn de locatiequotiënten per regio opgenomen.

1) Dit hoofdstuk is grotendeels ontleend aan het rapport Technologische Vernieuwing en Regionale Ontwikkeling in Nederland, mei, 1984.

Tabel 8. Lokatiequotiënten op basis van werkzame personen en vestigingen per regio van (technologisch) kansrijke activiteiten

	Kansrijk op basis van technologie en/of marktpositie		Kansrijk op basis van technologie	
	Werkzame personen	Vestigingen	Werkzame personen	Vestigingen
1 Oost Groningen	54	93	65	97
2 Delfzijl	52	74	94	110
3 Overig Groningen	108	91	103	104
4 Noord Friesland	106	99	67	100
5 Zuidwest Friesland	89	83	52	92
6 Zuidoost Friesland	87	91	79	108
7 Noord Drente	96	84	120	84
8 Zuidoost Drente	98	83	172	96
9 Zuidwest Drente	88	79	55	75
10 Noord Overijssel	108	100	61	96
11 Zuidw. Overijssel	163	97	87	99
12 Twente	121	101	176	105
13 Veluwe	75	100	70	110
14 Achterhoek	89	89	55	94
15 Arnhem/Nijmegen	93	93	117	92
16 Zuidw. Gelderland	85	124	55	94
17 Utrecht	79	105	93	102
18 Kop van N-Holland	72	98	71	100
19 Alkmaar	73	102	45	98
20 IJmond	50	112	52	94
21 Agglomeratie Haarlem	93	88	119	99
22 Zaanstreek	116	123	87	124
23 Groot Amsterdam	80	102	59	108
24 Gooi en Vechtstr.	108	108	200	143
25 Leiden en Bollenstreek	127	144	32	71
26 Aggl. Den Haag	89	92	89	111
27 Delft en Westland	131	118	216	118
28 Oostel. Z-Holland	106	126	78	102
29 Groot Rijnmond	105	100	83	93
30 Z.O. Z-Holland	129	120	153	117
31 Zeeuws-Vlaanderen	135	81	182	67
32 Overig Zeeland	118	96	138	77
33 West Noord-Brabant	113	111	123	117
34 Midden N-Brabant	91	102	117	91
35 N.O. N-Brabant	155	100	147	85
36 Z.O. N-Brabant	97	91	48	106
37 Noord Limburg	114	94	200	84
38 Midden Limburg	83	86	89	83
39 Zuid Limburg	116	71	179	85
40 Z.IJ.P.	90	150	90	159
Nederland	100	100	100	100

Bron: Databank Kamers van Koophandel; Bewerking: NEI.

Uit deze tabel kan worden afgeleid dat de totale kansrijke activiteiten in personen gemeten in de Achterhoek is ondervertegenwoordigd.

Worden alleen de activiteiten in beschouwing genomen die technologisch kansrijk zijn, dan ligt de Achterhoek ver onder het landelijk gemiddelde (gemeten in personen). Gemeten naar het aantal vestigingen is evenwel slechts van een lichte ondervertegenwoordiging sprake. Dit betekent dat in het gebied veel relatief kleine kansrijke bedrijven zijn gevestigd.

Per bedrijfsklasse¹⁾ bezien is het meest kansrijke deel van de papier- en grafische industrie in de Achterhoek sterk vertegenwoordigd. Ook de voedings- en genotmiddelenindustrie is ruim vertegenwoordigd. De kansrijke onderdelen uit de overige diensten zijn overeenkomstig het landelijk gemiddelde aanwezig.

Laag tot zwak vertegenwoordigd zijn de kansrijke onderdelen uit alle hiervoor niet genoemde sectoren.

3.3. Oprichtingen en nieuwe ondernemingen en hun overlevingskansen

De oprichtingsactiviteit en de overlevingskans vertoont regionaal aanzienlijke verschillen. Er zijn aanwijzingen dat een kleinschalige regionale bedrijvenstructuur meer starters oplevert dan een grootschalige structuur.

In de Achterhoek is de relatieve oprichtingsdynamiek en de overlevingskans gelijk aan gemiddeld Nederland.

1) De ruimtelijke spreiding van kansrijke economische activiteiten in Nederland, pag. 164, TNO, 1984.

COROP-gebied

1. Oost-Groningen
2. Delfzijl e.o.
3. Overig Groningen
4. Noord-Friesland
5. Zuidwest Friesland
6. Zuidoost-Friesland
7. Noord-Drenthe
8. Zuidoost-Drenthe
9. Zuidwest-Drenthe
10. Noord-Overijssel
11. Zuidwest-Overijssel
12. Twente
13. Veluwe
14. Achterhoek
15. Arnhem-Nijmegen
16. Zuidwest-Gelderland
17. Utrecht
18. Kop van Noord-Holland
19. Alkmaar e.o.
20. IJmond
21. Agglomeratie Haarlem
22. Zaanstreek
23. Groot Amsterdam
24. Gooi en Vechtstreek
25. Agglomeratie Leiden
26. Agglomeratie 's-Gravenhage
27. Delft en Westland
28. Oostelijk Zuid-Holland
29. Groot Rijnmond
30. Zuidoost Zuid-Holland
31. Zeeuws Vlaanderen
32. Overig Zeeland
33. West Noord-Brabant
34. Midden Noord-Brabant
35. Noordoost Noord-Brabant
36. Zuidoost Noord-Brabant
37. Noord Limburg
38. Midden Limburg
39. Zuid Limburg

3.4. Speur- en ontwikkelingswerk

De mate waarin ondernemingen zelf speur- en ontwikkelingswerk verrichten vormt een aanwijzing over de geneigdheid tot innovatie. Met betrekking tot de kleine- en middelgrote ondernemingen (50-500 werknemers) is onderzocht hoe de regionale verdeling is van het zelfverrichte speur- en ontwikkelingswerk.

Hierbij is gekeken naar zowel het aantal personen dat speur- en ontwikkelingswerk verricht als naar het aantal ondernemingen. Uitgedrukt in gestandariseerde indexcijfers (lokatiequotiënten) bedraagt de gemiddelde situatie in Nederland 100. De Achterhoek blijkt zowel in termen van personen als in aantal ondernemingen hoog te scoren. De indexcijfers bedragen respectievelijk 131 en 146. Hiermee behoort de Achterhoek tot

één van de vijf COROP-gebieden met de relatief hoogste speur- en ontwikkelingsaktiviteit van Nederland (in de kategorie kleine- en middelgrote ondernemingen).

3.5. Oktrooiaanvragen

Oktrooien worden verleend voor nieuwe of verbeterde produkten en produktiemethoden. De hoeveelheid oktrooiaanvragen in relatie tot het aantal industriële bedrijven per regio lijkt derhalve een bruikbare indikator voor het innovatienivo van een regio.

In de periode 1982/1983 komt de Achterhoek naar voren als een regio met relatief veel oktrooiaanvragen.

3.6. Innovatie en overheidssteun

Sinds het einde van de zeventiger jaren tracht de Rijksoverheid op verschillende wijzen te bevorderen dat in het bedrijfsleven technologische vernieuwing plaatsvindt. In dat kader zijn een aantal specifieke subsidie- en kredietregelingen in het leven geroepen.

Nagegaan is in welke regio's het bedrijfsleven hiervan veel danwel weinig gebruik heeft gemaakt.

Het relatieve aantal reakties, deelnemers en ontvangers van subsidies en kredieten in een regio kan worden opgevat als een aanduiding van de mate van innovativiteit van het regionale bedrijfsleven.

In vergelijking met het landelijk gemiddelde wordt in de provincie Gelderland veel van de regelingen gebruik gemaakt. De Achterhoek vormt hierop geen uitzondering. Het gebruik en de belangstelling in dit gebied ligt zeer aanzienlijk boven het Nederlandse gemiddelde.

3.7. Samenvattend beeld innovatieprofiel van de produktiestructuur

Op basis van een groot aantal indicatoren (waarvan sommige in het voorgaande zijn beschreven) is een samenvattend beeld van het innovatiepro-

fiel van de produktiestruktuur vervaardigd. Hierbij zijn een drietal kategoriën onderscheiden: regio's met een hoog-, gemiddeld- of laag innovatieprofiel. Zoals uit onderstaand figuur blijkt is het totale innovatieprofiel in de Achterhoek gemiddeld. Dit wil overigens niet zeggen dat daarmee ook de ontwikkelingsmogelijkheden gemiddeld zijn. Vanuit technologisch/innovatief oogpunt bezien bezitten de activiteiten echter een gemiddeld nivo.

COROP-gebied

1. Oost-Groningen
2. Delfzijl e.o.
3. Overig Groningen
4. Noord-Friesland
5. Zuidwest Friesland
6. Zuidoost-Friesland
7. Noord-Drenthe
8. Zuidoost-Drenthe
9. Zuidwest-Drenthe
10. Noord-Overijssel
11. Zuidwest-Overijssel
12. Twente
13. Veluwe
14. Achterhoek
15. Arnhem-Nijmegen
16. Zuidwest-Gelderland
17. Utrecht
18. Kop van Noord-Holland
19. Alkmaar e.o.
20. IJmond
21. Agglomeratie Haarlem
22. Zaanstreek
23. Groot Amsterdam
24. Gooi en Vechtstreek
25. Agglomeratie Leiden
26. Agglomeratie 's-Gravenhage
27. Delft en Westland
28. Oostelijk Zuid-Holland
29. Groot Rijnmond
30. Zuidoost Zuid-Holland
31. Zeeuws Vlaanderen
32. Overig Zeeland
33. West Noord-Brabant
34. Midden Noord-Brabant
35. Noordoost Noord-Brabant
36. Zuidoost Noord-Brabant
37. Noord Limburg
38. Midden Limburg
39. Zuid Limburg

4. INNOVATIEPROFIEL VAN HET REGIONAAL PRODUKTIEMILIEU¹⁾

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de elementen van het produktiemilieu die van belang zijn voor de innovatie-mogelijkheden van een regio. In de slotparagraaf wordt een samenvattend beeld geschetst van het innovatieprofiel van het regionale produktiemilieu.

4.2. kenniscentra

In beginsel kunnen de in een regio gevestigde technisch-wetenschappelijke kenniscentra een bijdrage leveren aan de economische en technologische vernieuwing van het regionale bedrijfsleven. In tabel 9 staat een overzicht van de geografische spreiding van de Nederlandse kenniscentra.

Zoals uit dit overzicht blijkt bezit de Achterhoek geen kenniscentrum.

1) Dit hoofdstuk is grotendeels ontleend aan het rapport Technologische vernieuwing en regionale ontwikkeling in Nederland, mei 1984.

Tabel 9.

Vestigingen van en werkzame personen in technisch-wetenschappelijke kenniscentra naar regio

COROP-regio	Aantal vestigingen		Procentueel aandeel werkzame personen
	Totaal	Univesitaire inst. inkl. TH/LH	
Overig Groningen	5	1	5
Zuidoost Friesland	2		-
Zuidwest Drente	2		1
Noord Overijssel	3		3
Twente	5	1	2
Veluwe	28	1	16
Arnhem/Nijmegen	6	1	4
Utrecht	22	1	20
Kop Noord-Holland	4		5
Alkmaar	1		-
IJmond	2		-
Haarlem	2		-
Groot Amsterdam	12	1	12
Leiden	5	1	6
's-Gravenhage	10		7
Delft	19	1	13
Groot Rijnmond	2	1	2
Midden Noord-Brabant	1		-
Zuidoost N-Brabant	3	1	1
Zuid Limburg	2	1	1
Zuid. IJsselmeerp.	5		2
Overige regio's	-		-
Nederland	141		100

Bron: Buro Bartels, september 1983.

4.3. Opleidingsnivo van de beroepsbevolking

De mogelijkheden van toegang tot gespecialiseerde kennis en informatie zijn van wezenlijk belang voor de mate waarin innovaties in een regio tot stand komen. Vooral hoog gekwalificeerde arbeidskrachten hebben hiertoe de meeste mogelijkheden. In dit licht is de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel een belangrijk element in het regionale produktiemilieu. Om inzicht te verkrijgen in de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel is per regio het aandeel van hoger opgeleiden in de totale beroepsbevolking bepaald, en vervolgens gerelateerd aan het nationale aandeel.

Tabel 10. Beroepsbevolking naar opleidingsniveau per COROP-gebied, index (Ned = 100)

	HBO/WO	WO/HBO/MBO/HAVO/VWO
1 Oost Groningen	57	76
2 Delfzijl	89	94
3 Overig Groningen	128	110
4 Noord Friesland	86	91
5 Zuidwest Friesland	78	91
6 Zuidoost Friesland	72	87
7 Noord Drente	123	115
8 Zuidoost Drente	66	80
9 Zuidwest Drente	73	80
10 Noord Overijssel	82	93
11 Zuidw. Overijssel	92	99
12 Twente	90	92
13 Veluwe	97	94
14 Achterhoek	67	93
15 Arnhem/Nijmegen	114	102
16 Zuidw. Gelderland	56	77
17 Utrecht	121	109
18 Kop van N-Holland	77	106
19 Alkmaar	114	115
20 IJmond	109	122
21 Agglomeratie Haarlem	142	123
22 Zaanstreek	66	100
23 Groot Amsterdam	123	111
24 Gooi en Vechtstr.	138	116
25 Leiden en Bollenstreek	133	109
26 Aggl. Den Haag	141	111
27 Delft en Westland	94	100
28 Oostel. Z-Holland	99	105
29 Groot Rijnmond	85	90
30 Z.O. Z-Holland	83	95
31 Zeeuws-Vlaanderen	71	93
32 Overig Zeeland	80	94
33 West Noord-Brabant	85	95
34 Midden N-Brabant	79	93
35 N.O. N-Brabant	87	96
36 Z.O. N-Brabant	115	105
37 Noord Limburg	72	92
38 Midden Limburg	79	95
39 Zuid Limburg	92	87
40 Z.IJ.P.	104	122
Nederland	100 (= 13,5 %)	100 (= 45,4 %)

Bron: CBS, AKT 1979.

Bewerking: ETI voor Z-Holland/NEI.

De Achterhoek behoort tot de regio's met het relatief laagste aantal afgestudeerde HBO en VWO.

In het algemeen is echter de scholingsgraad van de beroepsbevolking niet veel lager dan in Nederland gemiddeld.

4.4. Bedrijfsruimte

De beschikbaarheid van voldoende en gevarieerde bedrijfsruimte is een voorwaarde om te kunnen komen tot uitbreiding en vernieuwing. Daarom is per regio de relatieve beschikbaarheid van bedrijfsterreinen, bedrijfsgebouwen en kantoren onderzocht. De relatieve beschikbaarheid is vastgesteld door de absolute beschikbaarheid (in ha of m²) te relateren aan het aantal werkzame personen waarvan kan worden aangenomen dat deze een bepaalde vorm van bedrijfshuisvesting nodig heeft.

Tabel 11. Bedrijfshuisvestingssituatie per COROP-gebied

	Kantoren		Bedrijfsterreinen terstond en niet- terstond uitgeefb.		Bedrijfsgebouwen	
	m ² /1000 w.p.	index	ha/1000 w.p.	index	m ² /1000 w.p.	index
1 Oost Groningen	292,7	15	12,2	188	465	28
2 Delfzijl	1.045,5	55	70,3	1.082	2.290	137
3 Overig Groningen	954,0	50	22,2	342	1.135	68
4 Noord Friesland	1.592,2	84	10,5	162	884	53
5 Zuidw. Friesland	1.375,0	73	14,6	225	-	-
6 Zuidoost Friesland	104,7	5	11,8	182	426	26
7 Noord Drente	171,3	9	10,7	165	2.208	132
8 Zuidoost Drente	356,9	19	17,3	266	472	28
9 Zuidwest Drente	233,3	12	10,4	160	1.409	85
10 Noord Overijssel	901,4	48	9,0	138	1.300	78
11 Zuidw. Overijssel	1.185,0	63	4,3	66	1.543	93
12 Twente	1.262,6	67	3,6	55	2.521	151
13 Veluwe	502,7	27	2,9	45	1.629	98
14 Achterhoek	363,8	19	3,2	49	1.746	105
15 Arnhem/Nijmegen	742,9	39	5,1	78	1.370	82
16 Zuidw. Gelderland	237,9	13	7,2	111	2.136	128
17 Utrecht	2.377,8	126	2,0	31	2.115	127
18 Kop van N-Holland	812,0	43	10,4	160	1.136	68
19 Alkmaar	2.056,4	109	6,3	97	2.357	141
20 IJmond	-	-	1,0	15	359	22
21 Agglomeratie						
Haarlem	697,2	37	2,8	43	1.828	110
22 Zaanstreek	1.587,7	84	3,6	55	2.778	167
23 Groot Amsterdam	3.353,5	177	5,8	89	2.151	129
24 Gooi en Vechtstr.	1.336,7	71	0,2	3	1.446	87
25 Leiden en Bollen- streek	1.022,0	54	0,7	11	2.852	171
26 Aggl. Den Haag	3.867,0	204	0,8	12	890	53
27 Delft en Westland	964,8	51	0,8	12	1.153	69
28 Oostel. Z-Holland	2.574,6	136	2,0	31	2.794	168
29 Groot Rijnmond	2.702,5	143	2,0	31	1.665	100
30 Z.O. Z-Holland	1.770,0	94	3,7	57	2.105	126
31 Zeeuws-Vlaanderen	702,1	37	34,9	537	1.149	69
32 Overig Zeeland	557,8	31	32,3	497	487	29
33 West Noord-Brabant	285,7	15	17,4	268	2.320	139
34 Midden N-Brabant	754,9	40	4,8	74	1.195	72
35 N.O. N-Brabant	922,9	49	4,3	66	2.234	134
36 Z.O. N-Brabant	1.854,6	98	3,9	60	1.732	104
37 Noord Limburg	213,6	11	6,4	98	513	31
38 Midden Limburg	543,5	29	10,7	165	439	26
39 Zuid Limburg	514,3	27	6,4	98	946	57
40 Z.I.J.P.	12.325,6	651	3,8	58	684	41
Nederland	1.892,5	100	6,5	100	1.667	100

Op de kantorenmarkt en de bedrijfsterreinenmarkt is de relatieve positie van de Achterhoek zeer slecht. De beschikbaarheid van bedrijfsgebouwen is daarentegen iets ruimer dan gemiddeld in Nederland.

4.5. Agglomeratievoordelen

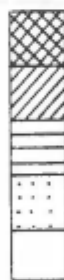
Bij zowel nieuwe als bestaande bedrijven bestaat grote behoefte aan relevante technische en economische informatie. Omwille van een grotere beschikbaarheid van informatie, een meer gedifferentieerde arbeidsmarkt en de nabijheid van afzetmarkten hebben tal van bedrijven zich in het verleden in en om stedelijke gebieden gevestigd.

Om deze reden is nagegaan in hoeverre de verschillende regio's agglomeratievoordelen bieden. Daartoe is gekeken naar onder andere de concentratie van bevolking en werkgelegenheid, de diversifikatie van de regionale arbeidsmarkt, de agglomeratievoordelen van de omringende regio's etcetera.

In totaliteit gezien beschikt de Achterhoek over minder dan gemiddelde agglomeratievoordelen. Gezien de geringe bevolkingsconcentratie en het landelijke karakter is dit overigens een weinig verrassende uitkomst.

COROP-gebied

1. Oost-Groningen
2. Delfzijl e.o.
3. Overig Groningen
4. Noord-Friesland
5. Zuidwest Friesland
6. Zuidoost-Friesland
7. Noord-Drenthe
8. Zuidoost-Drenthe
9. Zuidwest-Drenthe
10. Noord-Overijssel
11. Zuidwest-Overijssel
12. Twente
13. Veluwe
14. Achterhoek
15. Arnhem-Nijmegen
16. Zuidwest-Gelderland
17. Utrecht
18. Kop van Noord-Holland
19. Alkmaar e.o.
20. IJmond
21. Agglomeratie Haarlem
22. Zaanstreek
23. Groot Amsterdam
24. Gooi en Vechtstreek
25. Agglomeratie Leiden
26. Agglomeratie 's-Gravenhage
27. Delft en Westland
28. Oostelijk Zuid-Holland
29. Groot Rijnmond
30. Zuidoost Zuid-Holland
31. Zeeuws Vlaanderen
32. Overig Zeeland
33. West Noord-Brabant
34. Midden Noord-Brabant
35. Noordoost Noord-Brabant
36. Zuidoost Noord-Brabant
37. Noord Limburg
38. Midden Limburg
39. Zuid Limburg

hoog
meer dan gemiddeld
gemiddeld
minder dan gemiddeld
laag

4.6. Woonmilieu

De aantrekkelijkheid van het woonmilieu vervult een belangrijke rol bij het kiezen van een woonplaats en oefent mede daardoor invloed uit op de arbeidsmarkt. Zij speelt daarom indirect een rol bij de vestigingsplaatskeuze van een bedrijf. De aantrekkelijkheid van het woonmilieu is bepaald aan de hand van de woningmarkt, de natuurlijke omgeving en het sociaal-kultureel voorzieningennivo.

Aldus gemeten heeft de Achterhoek een weinig aantrekkelijk woonmilieu. Deze konklusie behoeft overigens wel enige nuancering. De hier gepresenteerde uitkomsten zijn het resultaat van slechts drie elementen. In werkelijkheid speelt een veel groter aantal factoren een rol.

COROP-gebied

1. Oost-Groningen
2. Delfzijl e.o.
3. Overig Groningen
4. Noord-Friesland
5. Zuidwest Friesland
6. Zuidoost-Friesland
7. Noord-Drenthe
8. Zuidoost-Drenthe
9. Zuidwest-Drenthe
10. Noord-Overijssel
11. Zuidwest-Overijssel
12. Twente
13. Veluwe
14. Achterhoek
15. Arnhem-Nijmegen
16. Zuidwest-Gelderland
17. Utrecht
18. Kop van Noord-Holland
19. Alkmaar e.o.
20. IJmond
21. Agglomeratie Haarlem
22. Zaanstreek
23. Groot Amsterdam
24. Gooi en Vechtstreek
25. Agglomeratie Leiden
26. Agglomeratie 's-Gravenhage
27. Delft en Westland
28. Oostelijk Zuid-Holland
29. Groot Rijnmond
30. Zuidoost Zuid-Holland
31. Zeeuws Vlaanderen
32. Overig Zeeland
33. West Noord-Brabant
34. Midden Noord-Brabant
35. Noordoost Noord-Brabant
36. Zuidoost Noord-Brabant
37. Noord Limburg
38. Midden Limburg
39. Zuid Limburg

hoog

meer dan gemiddeld

gemiddeld

minder dan gemiddeld

laag

4.7. Samenvattend beeld innovatieprofiel van het produktiemilieu

Op basis van een groot aantal indicatoren (waarvan sommige in het voorgaande zijn beschreven) is een samenvattend beeld van het innovatieprofiel van het produktiemilieu vervaardigd. Hierbij zijn opnieuw een drietal categorieën onderscheiden = regio's met een hoog-, gemiddeld- of laag innovatieprofiel. Het produktiemilieu van de Achterhoek blijkt dan over een laag innovatieprofiel te beschikken.

COROP-gebied

1. Oost-Groningen
2. Delfzijl e.o.
3. Overig Groningen
4. Noord-Friesland
5. Zuidwest Friesland
6. Zuidoost-Friesland
7. Noord-Drenthe
8. Zuidoost-Drenthe
9. Zuidwest-Drenthe
10. Noord-Overijssel
11. Zuidwest-Overijssel
12. Twente
13. Veluwe
14. Achterhoek
15. Arnhem-Nijmegen
16. Zuidwest-Gelderland
17. Utrecht
18. Kop van Noord-Holland
19. Alkmaar e.o.
20. IJmond
21. Agglomeratie Haarlem
22. Zaanstreek
23. Groot Amsterdam
24. Gooi en Vechtstreek
25. Agglomeratie Leiden
26. Agglomeratie 's-Gravenhage
27. Delft en Westland
28. Oostelijk Zuid-Holland
29. Groot Rijnmond
30. Zuidoost Zuid-Holland
31. Zeeuws Vlaanderen
32. Overig Zeeland
33. West Noord-Brabant
34. Midden Noord-Brabant
35. Noordoost Noord-Brabant
36. Zuidoost Noord-Brabant
37. Noord Limburg
38. Midden Limburg
39. Zuid Limburg

